
Acta synodalia van den jare 1616 den 28 Majj.

Nac²⁾ aenroepinghe van den name Godes syn gecooren tot praeses synodi CYRICUS MELLÆUS ende tot scriba THOMAS THOMAE.

Daernae syn gesien en gelesen de credentialsbrieven soo van de gecommiteerde der E. E. heeren Staten alsmede van de gecommiteerde der respectieve classen. Ende dewyle daerop gheene suaericheit is voorgeworpen, syn se gelijckelijck geapprobeert ende voor goedt gekent.

De gecommiteerde van de E. E. heeren Staten syn geweest: de E. E. heeren ABRAHAM VAN ROORDA ende REIMER HARINGHS.

De gecommiteerde wt den classe van Franeker syn geweest: de welgeleerde PETRUS VOMELIUS, dienaer tot Herbaium, ende TIMANNUS OBBONIS, dienaer tot Kimsuaert, ende de eersame EPO JACOBS JUCKEMA ende JAN BROERS als ouderlinghen.

1) Deze onderteekening is eigenhandig.

2) In marg. staat met dezelfde hand »voor den classe van Sneek.»

Ut den classe van Dockum syn gecommitteert geweest: de welgeleerde HILARIUS SIBRANDI, dienaer tot Aenium, ende NICOLAUS JOHANNIS, dienaer tot Rinsmagheest, ende de E. BINNERT SAPPEMA ende GAETSE JELTINGHA als ouderlinghen.

Ut den classe van Leuwarden syn gecommitteert geweest: THOMAS THOMAE, dienaer tot Jelsum, ende JACOBUS BORRITIUS, dienaer tot Jorwert, ende de eersame HENDRICK VRYDACH ende FREERCK DIRCKS als ouderlinghen.

Ut den classe van de Sevenwouden syn gecommitteert geweest: als dienaren de welgeleerde JOHANNES MELBOMÆUS tot Langhweer ende OBBERTUS FOPPI tot Tzarckgaest, ende de eersame AUCKE BAECKES ende SYEURDT KEMPES als ouderlinghen, maer d'ouderlinghen syn niet verschenen.

Ut den classe van Sneeck syn gecommitteert geweest: de welgeleerde D. CYRICUS MELLÆUS, dienaer tot Sneeck, ende BERNARDUS MANDEWIJL, dienaer tot Goijngha, ende de eersame AUCKE JOHANNIS midtsgaders de E. HOMME VAN HETTINGHA als ouderlinghen.

Ut den classe van Bolsuaert syn gecommitteert geweest: de welgeleerde D. ADAMUS WESTERMANNUS, dienaer tot Stavoren ende AELTIJEN REINERS tot Hijndelooopen, ende de eersame JUICKE JELLES ende WYGHIER ANNES als ouderlinghen, maer JUICKE JELLES is niet verschenen.

Daernae syn herlesen de acten van den verledenen synodo. Ende is onder anderen voorgecomen de saecke van LIJUWE LIJUWES aengaende syn verloop ende quaden raedt aen LAMBERT JANSEN ende is daerin besloten, dat PHILIPPUS DANIELIS te vooren gecommitteert ende PETRUS VOMELIUS midtsgaders TIMANNUS OBBONIS alsoch sullen aenspreken den kerckenraedt tot Franeker ende ernstich aenhouden, dat se haer devoor aen voorgenoemden LIJUWE LIJUWES willen doen. Ende is D. CYRICO in last gegheven den committeerden vant classe van Franeker metten eersten toe te schicken soodanyghe instrumenten en documenten, die hen daertoe van nooden sullen syn.

Wat aengaet de saeck van LAMBERT JANSEN, het synodus persisteert by de resolutien, teghens hem in den verledenen synoden tot Bolsuaert en Sneeck genomen. Ende den deputatis synodi wort belastet te versoecken d'executie van de sententie over hem gevelt.

Belangende de saecke van de macht en vrijheit der ledematen der Reformeerde kereke int verkiesen eenes dienaers blijft het teghenwoordyge synodus by de resolutie, dienaengaende by het synodus verleden jaer tot Bolsuaert genomen, ende wort den deputatis synodi alsoch belastet daerop by den E. E. heeren aen te houden.

Van het concept nopende het boeckdrucken ende oock boeckvercoopen

is nochmaels goetgevonden, dat de deputati synodi vernemen, wat in desen by D. doct. SIBRANDUM, D. SOPINGIUM sal. gedacht. ofte yemandt anders sy gedaen, ende dat soodanich concept aen den classen overgesonden worde om tselve te examineren ende meteenen den E. E. heeren geexhibeert werde om tselve (indient haer oorbaer dunckt) te ratificeren.

Daer is mede den synodo voorgecomen eenyghen twist over seeckere beroepinghen van den dorpen Optwysel ende Koten, gepasseert op den personen van JOHANNES WILTSONIUS ende FOCCO TELONIS. Ende alsoo tsynodus in ervaringhe gecomen is, dat de saecke van WILTSONIUS niet en is gehandelt in den classe van Doocum, waertoe sy eyghentlijk gehoort, is goetgevonden, dat hy syn saecke eerst aenhangich maecke aen den classen van Doocum, ende indien hy sich besuaert vindt by haer oordeel, dat hy dan wettelijck appellere ad deputatos synodi.

Hiernae is voortgegaen tot het examineren van de gravamina. Ende aengaende het eerste gravamen classis Franequeranae nopende een goetd middel om te weeren de ongeregelde schoolmeesters is goetgevonden, dat in desen onderhouden worde de resolutie, hiervan genomen in den jare 1607 ende insonderheit, dat van den E. E. heeren versocht worde, dat hiervan uitschrijvinghe geschiede aen den grietsluyden ende van haer insinuatie aen den dorpen om te verkiesen eenen vromen en welgeschickten schoolmeister, wiens beroepinghe van den classe sal geexamineert worden, aleer hy sich ter plaetsen stelle.

Over het tweede gravamen classis Franequeranae aengaende het avondtluyden is goetgevonden, dat tselve mach afgeschafft worden nae d'oude resolutien en placaten hiervan synde, ende dat van den E. E. heeren versocht worde, dat de placaten moghen vernieut worden.

Aengaende het eerste gravamen classis Leouardianae nopende het annun gratiae ende tversoeck van een jaerlijcksche pensie in plaetse van dien achtet het synodus raedtsaem, dat men het late blijven by den ouden voet, ende dat de classen vermaent worden neersticheit aen te wenden int bedienen van vacerende plaetsen, ende dat de dienaren, die in gebreke bevonden worden, nae behooren gecensureert worden.

Van het tweede hiernae.

Van het derde gravamen classis Leouardianae over de vraghe, oft yemandt ongetroudt synde ende niet connende comen tot het trouwen by schuldt van synen eegade, soude moghen toegelaten worden tot het gebruyck des h. avondtmaels, is besloten, dat alle moghelijke middelen moghen aen-

gewendet worden om den onwillyghen te induceren tot het trouwen tsy by de kercke ofte by de overicheit, ende dat gedaen synde soot niet can bemiddelt worden, dat dan d'onschuldighe by schuldt van synen eegade niet verhindert noch opgehouden en worde, maer dat in desen gehandelt worde in sulcken voeghen, nae dat een yeghelijck gemeente stichtelijckst sal achten.

Aengaende het eerste gravamen classis Sylvaniae op de vraghe, oft oock ut den gecommiteerden der respective classen op den synodum souden moghen gecooen worden *deputati synodi*, is beslooten, dat tselve niet en behoort te geschieden om voor te comen alle suspicien van eergicheit.

Van het tweede gravamen classis Sylvaniae, dat alle oude resolutien teghen verscheiden misbruicken moghen te werck gestelt worden, wenscht en begheert *tsynodus*, dat tselve geschiede.

Aengaende het eerste gravamen classis Bolsuardianae van het examineren des extracts ende het trouwen der ongedoopten is beslooten, sooveel aengaet het eerste (waerheenen oock siet het 2 gravamen classis Leouardianae) dat een yeghelijck classis (insonderheit die duslanghe in gebreke syn geweest) hierin haer neersticheit wil doen ende metten eersten het extract besichtigghen, ende tgheene in desen behoort verbeterd te worden aenteickenen. Twelck gedaen synde sullen de classen gehouden syn haer aenteickeninghen ende correctien over te senden aen den *deputatos synodi*, ende dat deselve ofte eenyghen ut haer daertoe gecommiteerde alsulcke aenteickeninghen sullen overwegghen ende het extract daernaer verbeteren ende in goede ordre brenghen ende alsoo den classe wederom toesenden, opdattet van haer geaprobeert worde. Ende isser noch bygedaen, dat de classen meteenen adviserer sullen, oftet tselve extract als een gemeine kerckenordeninghe deses landts sal geacht en gehouden worden.

Wat aengaet het tweede van het trouwen der ongedoopten verstaet het *synodus*, dat in desen op ditmael noch teene noch tandere can besloten worden, maer dat de voorgaende acten desen aengaende vooralsnoch in haren weerde gelaten worden, overmidts dat den resolutie, int *synodo* van Bolsuaert genomen, noch niet en is genoeggedaen, welckers inhoudt is, dat de redenen aen wedersyden met den *gravaminibus* mochten worden den classen toegesonden ende aldaer geexamineert. Doch het *synodus* ordineert en belastet den classen en dienaren, die haer int trouwen ofte liever niet trouwen van ongedoopte besuaert vinden, dat se niet aennemen noch copuleren soodanyghen personen, welcke van anderen classen en dienaren syn afgewesen, ten einde d'ene den anderen gheen ongunst verwecke.

Over het tweede gravamen classis Bolsuardianae met tgeene den synodo schriftelijk is voorgesteld van den gecommiteerden des classis van Doccum aengaende het occurreren en stutten van den loop der Jesuiten in desen lande is goedtgevonden, dat doer den deputatos synodi van den E. E. heeren Staten versocht worde, dattet hen gelieve de placaten dienaengaende te vernieuwen, ende insonderheit dat de resolutie, hierover in den laesten landtsdach (tot weeringhe ende uitsluytinghe der Papisten in polytischen en kerckelijcken saecken) genomen, mochte worden gepubliceert en te werck gestelt, dat oock de dienaren haer beste doen met bidden, waecken, neerstich studeren, goede onderwysinghen en vermaninghen ende anderen arbeit om deselve (sooveel in hen is) teghen te staen.

Over het derde en vierde gravamen classis Bolsuardianae nopende eenen gemeinen dancksegginghe en biddach voor d'ontdeckinghe der practijcken en aenslaghen onser vyanden ende andersins, dewyle men hoopt, datter eerlangh een gemeine biddach sal utgeschreven worden, soo acht het synodus raedtsaem en gheeft in last den deputatis synodi te versoecken aen de E. E. heeren Staten, dat hen gelieve by de uanschrijvinghe des biddachs mede te melden van de ontdeckinghe soodanygher practijcken.

Over het vijfde gravamen classis Bolsuardianae nopende het afschaffen van lombarden verstaet het synodus, dat se wel in Reformeerde gemeinbesten niet behoorden geduldet te worden, maer siet teghenwoordich gheen middel, hoe tsoude connen geschieden.

Over het seste gravamen classis Bolsuardianae nopende de vraghe, oftet geoorloft soude syn den diaconen der kercke aelmosen te ontvanghen van de redemptie ofte contributie der lombarden, is by het synodum geadviseert, dattet selve niet geoorloft en sy.

Hierna is oock by den synodum raedtsaem gevonden, dat ut het midden van haer vier mannen gecommiteert werden om haer te verwoeghen aent collegium van de E. E. heeren Staten om den E. E. heeren te bedancken voor de waarschuwinghe teghen de practijcken onser vyanden, doer het utgheven van de Jesuytsche Brieven gedaen. Ende syn daertoe genomineert PETRUS VOMELIUS ende ADAMUS WESTERMANNUS als dienaren ende de E. HOMME VAN HETTINGHA ende BINNERT SAPPEMA als ouderlinghen.

Naet oversien van de gravamina syn noch voorgecomen eenyghen particuliere quaestien ofte vraghen. Ende is ten eersten gevraecht, dewyle het teghenwoordyghe synodus persisteert by de sententie, teghens LAMBERT JANSEN utgesproken, oft niet den gemeinten van de Schinghen ende oock Dronrijp, die met hem alsnoch communiceren, aenschrijvinghe behoort te

geschieden, dat se haer van syne voordere communicatie en dienst sullen onthouden. Ende is hierop geantwoordt, dattet behoort te geschieden ende dat by manier van appointment op het request by haer ingegeven, welke appointment aldus luydt: Het synodus gheeft voor andtwoordt, dat de gemeinten van Schinghen ende oock Dronrijp haer sullen reguleren nae de resolutien van voorgaenden ende oock deses synodi aengaende het departament van LAMBERT JANSEN, ende dat se sich voortaan van synen dienst en communicatie sullen onthouden.

Voor het tweede is gevraecht, dewyle men speurt, dat tusschen dienaren en dienaren altemets onlust rijst, ende dat deselve sonder behoorlijke versoeninghe elck aen hare plaetsen communiceren en ten avondtmael gaen, oft niet de classen behooren vermaent te worden, dat se hierop goede achttinghe willen nemen, insonderheit wanneer *censura morum* gehouden wort. Ende heeft het synodo goetgedocht, dat tselve geschiede, ende wil oock den classen doer cracht van dese acte daertoe vermaent hebben, ten eynde de kerckelijcke disciplijne voornaemlijck onder den dienaren nae behooren moghe onderhouden worden.

Voor het derde is gevraecht, dewyle doct. JOHANNES MACCOVIUS, professor in de h. theologia tot Franeker, geklaecht heeft, dat hy alsnoch gheen afscheidt hadde ontfanghen van het examineren der candidaten theologiae ende het toelaten derselver tot den dienst der kercke, ende gepraesenteert, indien syn promotie ad doctoratum daertoe niet genoeg can gelden, dat hy bereidt sy te doen, tgeene het teghenwoordighe synodus ofte de deputati synodi souden achten van hem meer gerequireert te worden, wat in desen behoort gedaen te worden, etc. Ende acht het synodus, dat de classen in de eerste sessie hierover sullen adviseren ende haer advysen den deputatis synodi overgheven, opdat deselve sulckes den E. E. heeren Staten midts-gaders den heeren scholarchen moghen remonstreren ende hierin yetwats gedefinieert worde.

Hierna is geprocedeert tot het verkiesen der deputaten synodi. Ende ut den classe van Franeker sullen nae d'ordre continueren de deputati des verledenen jaers, synde WILHELMUS FOLKERI als dienaar ende de burgh-meister DIRCK WILLEMS als ouderlingh.

Ut den classe van Doccum syn genomineert D. HERMANNUS COLLENIUS als dienaar ende doct. NICOLAUS WALLINGH als ouderlingh.

Ut den classe van Leuwarden syn genomineert D. REGNERUS BOGHERMANNUS als dienaar ende doct. JOHANNES DE VENO als ouderlingh.

Ut den classe van de Sevenwouden syn genomineert D. ULPIANUS EPÆUS als dienaar ende HIS JASPERS als ouderlingh.

Ut den classe van Sneeck syn genomineert D. WIBRANDUS PETRI als dienaer ende WYBRANDT HEERCKES als ouderlingh.

Ut den classe van Bolsuaert syn genomineert D. CORNELIUS JOHANNIS als dienaer ende de burghemeister ROMBERT THOMES als ouderlingh.

Ten laesten is mede censura morum gehouden. Ende dewyle alle dinghen in goeden vrede ende eendracht waren afgehandelt, hebben de broederen den E. E. heeren ten vorsten met behoerlijcke eerbiedinghe voor haer teghenwoordicheit en directie ende oock melcanderen onderlinghe daernae voor goeden raedt en hulpe bedanckt, ende syn also nae gedane dancksegginghe van D. praeside ende onderlinghe begroetinghe van melcanderen gescheiden.

Ende syn dese synodale acten ut den name van den gantschen synodo naet herlesen derselven van praeside en scriba onderteickent en bevesticht.

Onder stont: Aldus gedaen tot Franeker den 30 Majj 1616.

CYRICUS MELLEUS, praeses synodi.

THOMAS THOMAE, scriba synodi.

Gecollationeert met den principalen is bevonden daermede te accorderen in kennisse van my onderges.

THOMAS THOMAE, synodi scriba. 1)